

לקראת אפשרות של סיפוח:

רגישויות של המשק
הישראלי במצבי עימות
עם הפלסטינים

שלמה סבירסקי ונוגה דגן-בוזגלו
יוני 2020

ת.ד. 36529, תל אביב 6136401
טלפון: 03-5608871
פקס: 03-5602205
www.adva.org
contact@adva.org

הוועד המנהל

פרופ' יוסי דהאן, יו"ר
גב' גילברט פינקל, גזברית
פרופ' איסמעיל אברסעד
פרופ' ניצה ברקוביץ
פרופ' אורן יפתחאל
פרופ' אמריטוס יוברט יולון (חבר כבוד)
פרופ' יוסי יונה
פרופ' שושנה מדמוני
פרופ' ריקי סויה
פרופ' דני פילק
פרופ' רחל קלוש
פרופ' אורי דם
עו"ד עולא שתיווי

ועדת ביקורת

גב' רותי גור
גב' חרדה ישכר

צוות

מנהלת: עו"ד נוגה דגן-בוזגלו
מנהלת קשרי קהילה: ברברה סבירסקי
מנהל אקדמי: ד"ר שלמה סבירסקי
רכות מחקר: אתי קונור-אטיאס
מנהלת מחקר בתחום מגדר: ד"ר יעל חסון
רכות פרויקטים לשוויון מגדרי: ולריה סייגלשיפר
רכות הדרכה ועבודה קהילתית: אוריה זיני
חוקר: ירון הופמן-דישון
חוקרת: אביב ליברמן
מנהלת משרד ואחראית קשרי עיתונות: מירה אופנהיים
קריאייטיב וגרפיקה: ליטל ביטון
פיתוח משאבים: אפרת יערי

Funded by the European Union

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of the Adva Center and do not necessarily reflect the views of the European Union

בעת כתיבתו של מסמך זה, כלל לא ברור מה יעלה בגורלו של הסיפוח המדובר, של שטחים פלסטיניים על ידי מדינת ישראל, שאמור להתרחש בתחילת יולי 2020. האם יהיה סיפוח או לא ואם כן, מה יהיה טיבו ומה יהיה היקפו? בוודאי שאין לדעת מה תהיינה התגובות למהלך ישראלי של סיפוח - מצד הפלסטינים על פלגיהם השונים, מצד מדינות ערביות, מצד מדינות אירופיות ועוד. כל מהלך חד צדדי, בכל עיתוי, הוא מתכון להחרפה של הסכסוך ולפגיעה קשה בפלסטינים. כל פגיעה בפלסטינים פוגעת בסופו של דבר גם בישראל.

המסמך הנוכחי מבקש להצביע על רגישויות של כלכלת ישראל במצבים של עימות פעיל עם הפלסטינים, על רקע המשבר הכלכלי שיצרה הקורונה.

מרבית הנתונים מתייחסים למשבר האינתיפאדה השנייה, אשר בשילוב עם משבר הה"י טק העולמי של השנים 2000-2001, גרם לשפל כלכלי שבנק ישראל הגדירו כשפל הממושך ביותר בתולדות ישראל. והוסיף כי "אם בהתחלה נבע השפל מהשפעה משולבת של משבר היי-טק עולמי והאינתיפאדה, הרי שב-2002 האינתיפאדה היא שתרמה את חלק הארי להתכווצות הפעילות הכלכלית".¹ כלכלת ישראל, בהיותה מבוססת במידה רבה על סחר חוץ, רגישה מאוד לשילוב בין משברים כלכליים עולמיים ובין משברים כלכליים מקומיים, הנגרמים על ידי העימותים האלימים הבלתי-פוסקים עם הפלסטינים. מצב דומה, של משבר כפול עלול להתרחש שוב עכשיו, אם הכרזה על סיפוח תוביל להתנגדות פלסטינית רחבה, שעה שישראל מתמודדת עם המשבר הכלכלי של מגפת הקורונה העולמית.

1 בנק ישראל (2002). דוח בנק ישראל לשנת 2002. עמ' 1. https://www.boi.org.il/deptdata/mehkar/doch02/heb/p1_2_1.pdf

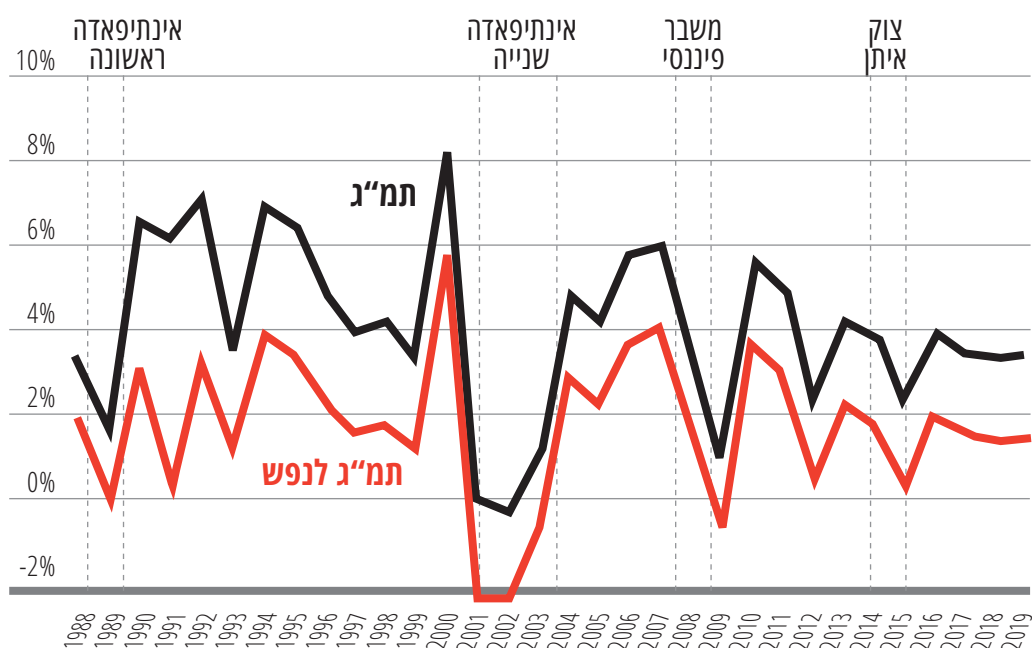
ב-6.4.2020 פירסם בנק ישראל תחזית ולפיה "התוצר צפוי להתכווץ בשיעור של 5.3% בשנת 2020, וב-2021 הוא צפוי לצמוח ב-8.7%. ב-6.7.2020 תיקן הבנק את תחזיתו והעריך כי ההתכווצות תהיה בשיעור של 6% והצמיחה ב-2021 תהיה בשיעור של 2.75%.

התחזית מתבססת אך ורק על השלכות המשבר הכלכלי של מגפת הקורונה. באם תגרום הצהרת הסיפוח לעימות אלים, המספרים בוודאי ישתנו. כפי שמראה התרשים שלהלן, כלכלת ישראל מושפעת הן ממשברים כלכליים כלל עולמיים והן ממשברים המלווים את הסכסוך הישראלי-פלסטיני. בשנים 2001 ו-2002, השילוב בין משבר הה"י טק העולמי ומשבר האינתיפאדה השנייה גרמו לשנתיים רצופות של צמיחה שלילית ולשלוש שנים רצופות של צמיחה שלילית של התמ"ג לנפש.³

הפגיעה הכלכלית:

צמיחה קופצנית והפסד תמ"ג: תמ"ג ותמ"ג לנפש, 1988-2019

שיעורי שינוי

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך מאגר הנתונים המרכזי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 15.3.2020.

2 בנק ישראל. (6 באפריל 2020). התחזית המקרו-כלכלית של חטיבת המחקר, אפריל 2020. הודעה לעיתונות.
 3 בנק ישראל (6.7.20). התחזית המקרו כלכלית של חטיבת המחקר, יולי 2020. הודעה לעיתונות.
 סבורסקי, ש' (2005). מחיר היוהרה. תל אביב: הוצאת מפה. עמ' 114-116.

דירוג
אשראי

תיירות

אבטלה

דמי
אבטלה

צנע
תקציבי

צמצום
ההוצאה
החברתית

רשת
הביטחון
הסוציאלי

סחר חוץ

שיתוף
פעולה מדעי
בינלאומי

דירוג אשראי טוב מסייע לצמיחה, שכן הוא מזויל את עלות ההשקעות במשק. דירוג אשראי טוב הוא שילוב של גורמים שונים ובהם יציבות פיננסית והתנהלות פיסקלית אמינה.

מצב של סכסוך מדיני מאיים על יציבות זו. ישראל מעולם לא נמנתה עם הארצות בעלות דירוג אשראי מושלם (AAA) והיא מסתפקת ב־A אחת, לעתים קצת מתחת לזה (A מינוס) ולפעמים מעל לזה (A פלוס).

Standard & Poor's, הגדולה שבחברות דירוג האשראי הבינלאומיות, אמנם לא הורידה את דירוג האשראי של ישראל במהלך האינתיפאדה השנייה, אך היה זה הודות לערבויות אמריקניות בסך של 9 מיליארד דולר.⁴ מרגע שכלכלת ישראל התחילה לצמוח לאחר דיכוי האינתיפאדה, חברת Standard & Poor's ידעה להעלות את הדירוג של ישראל, עד כי באוגוסט 2018 העלתה אותו לדרגה הגבוהה ביותר אי פעם, AA-.⁵

משבר הקורונה מאיים על דירוג זה, כשם שהוא מאיים על רוב הארצות. אולם במקרה שלנו, כוונת הסיפוח מוסיפה סיכון מיוחד, בדמותה של אי יציבות מדינית. "הייתם מקבלים דירוג אשראי יותר טוב אלמלא הסיכון הביטחוני", אמר נציג Standard & Poor's במעמד העלאת הדירוג.⁶

4 ב-2003 העניק ממשלת ארצות הברית לישראל ערבויות בסך של 9 מיליארד דולר. הערבויות איפשרו לישראל להנפיק אג"ח בשוק האמריקאי בריבית נמוכה - הריבית של ממשלת ארה"ב - כדי לגייס הון לצורכי פעילותה השוטפת. ארה"ב היתה הערבה לכך שישלם את כספי האג"ח שלה במועד הפירעון. הערבויות שיפרו מאוד את מעמדה של ישראל בשוקי ההון העולמיים. <https://www.themarket.com/news/1.2407634>

5 <https://tradingeconomics.com/israel/rating>
6 ברקת, ע' (5.8.2018). הייתם מקבלים דירוג אשראי יותר טוב אלמלא הסיכון הביטחוני. **גלובס**.

אחד הענפים שנפגע יותר מכל מהיעדר הסדר מדיני עם הפלסטינים הוא ענף התיירות. בא משבר הקורונה ועצר את התיירות לחלוטין, בישראל כמו גם ברחבי העולם, כתוצאה מסגירת שערי המדינות השונות. כיום יש סימנים ראשונים של פתיחת גבולות ותחילת טיסות. עימות אלים, שעשוי לפרוץ בעקבות הסיפוח, יקשה על התאוששות הענף יותר מאשר בארצות אחרות.

נזכיר כי במהלך האינתיפאדה השנייה, מספר התיירים הנכנסים ירד אל מתחת למיליון. נדרשו לענף שנים רבות של התאוששות עד שעלה אל סביבות ה-3 מיליון. זו היתה כמות התיירים ברוב שנות העשור האחרון ואז, ב-2017, 2018 ו-2019 נרשמו עליות רצופות, עד ל-4.6 מיליון ב-2019.⁷ חזרה למספר זה תצריך לא רק הצלחה בחזית הקורונה אלא גם שקט מדיני.

7 רזון, א' (6.1.2020). 2019: 4.6 מיליון תיירים ביקרו בישראל, 4.3 מיליון ישראלים יצאו לחו"ל. Ynet.

מיתון כלכלי מייצר אבטלה. ערב התפרצות הקורונה, שיעור האבטלה בישראל היה נמוך מאוד – 3.4%⁸. שיעור זה הושג הודות לשנים של צמיחה, גם אם בשיעורים נמוכים. משבר הקורונה הקפיץ את שיעור דורשי העבודה לגבהים – למעלה ממיליון גברים ונשים בישראל מצאו עצמם ללא תעסוקה, אם כמובטלים ואם כמי שהוצאו לחל"ת.⁹

גם בתקופת המשבר הכלכלי של האינתיפאדה השנייה נסק שיעור האבטלה, אך היה זה בשיעור נמוך הרבה יותר – מעט יותר מ-10%¹⁰.

סכסוך אלים סביב סוגיית הסיפוח יקשה מאוד על התמודדות עם האבטלה. כבר היום מוצא עצמו משרד האוצר מאריך שוב ושוב את תקופת הזכאות לדמי אבטלה.

8 שיעור האבטלה הממוצע בגילאי 25-64 בשנת 2019. בנק ישראל (25 במאי 2020). **התחזית המקרו כלכלית של חטיבת המחקר**. הודעה לעיתונות.

9 בחודש אפריל 2020 מספר דורשי העבודה עמד על 1,151,185 גברים ונשים. שירות התעסוקה. (2020). קשת האוכלוסיות – אפריל 2020, קובץ נתונים.

10 לנתונים מלאים: **שנתון סטטיסטי לישראל 2019**: https://www.cbs.gov.il/he/publications/doclib/2019/9.shnatonlabourmarket/st09_01x.pdf

דמי אבטלה הם אחד המרכיבים החשובים ביותר של רשת הביטחון הסוציאלי. המשק המודרני נתון לתנודות מחזוריות, גם בזמנים כתיקונם. בישראל, כפי שראינו, משברים כלכליים הם תולדה לא רק של מחזוריות הפעילות הכלכלית הרגילה, אלא גם של העימותים התכופים עם הפלסטינים.

דמי האבטלה נועדו לסייע למי שאיבדו את מקור פרנסתם בימים של הצטמקות התעסוקה. דמי האבטלה אמורים לאפשר מחייה בכבוד בזמנים שכאלה. והנה, דמי האבטלה בישראל קוצצו מאוד במהלך הנהגת הצנע התקציבי לאחר האינתיפאדה השנייה. בשנים 2002-2003 קוצצו דמי האבטלה בשיעור של 4%, הזכאות לדמי אבטלה במהלך הכשרה מקצועית הוגבלה מאוד, תקופת האכשרה המקנה זכאות לקצבה הוכפלה ותקופת הזכאות לדמי אבטלה קוצרה.

כיום, הממשלה מתמודדת עם האבטלה בדרך של הארכת תקופת הזכאות, מעבר לתקופה הנקובה בחוק.¹¹ אם יתארך המשבר בעקבות החלטה של הממשלה לספח שטחים פלסטיניים, שיעור האבטלה צפוי להמשיך להיות גבוה ומובטלים רבים עלולים למצוא עצמם ללא מענה.

11 הזכאות הוארכה עד סוף מאי למי שמצאה את דמי האבטלה עד מרץ, ועל פי חישוב זכאות אישית למי שפוטר בעת הסגר או שטרם הוחזר מחל"ת. המוסד לביטוח לאומי 2.6.2020
<https://www.btl.gov.il/about/news/Pages/avtala-zkeot.aspx>
 ב-7.6.20 מסרו ראש הממשלה ושר האוצר כי לחלק מהמובטלים תינתן הארכה נוספת של 35 יום.

משבר כלכלי פוגע בהכנסות המדינה ממסים. הכנסות נמוכות ממסים פוגעות ביכולתה של הממשלה לממן את שירותיה השונים.

האינתיפאדה השנייה פגעה בהכנסות המדינה ממסים, הגדילה את הגרעון התקציבי לשיעור של 5.7% ב-2003 ואת החוב הציבורי לשיעור של 104% באותה שנה.¹² מספרים אלה איימו על דירוג האשראי של ישראל. הממשלה החליטה להתמודד עם בעיה זאת באמצעות הנהגת צנע תקציבי, מן הסוג שהונהג באיחוד האירופי בעקבות המשבר הפיננסי העולמי של 2008 ואשר פגע מאוד בארצות כדוגמת יוון.

מדינה עם תקציב קטן היא מדינה עם גירעון נמוך וחוב קטן והיא משדרת ביטחון כי תוכל להחזיר את הכסף שהיא לווה. מדיניות הצנע התקציבי סייעה להקטין את החוב הציבורי משיעור שעמד על למעלה מ-100% בשנות האינתיפאדה לשיעור של 60.5% ב-2018, עם גירעון נמוך.¹³ הצנע התקציבי פגע מאוד בשירותים החברתיים.

אי יציבות מדינית שתיגרם על ידי הכרזה ישראלית על סיפוח שטחים פלסטיניים עלולה להעמיק עוד את המשבר הפיסקלי שבו ממילא נמצאת ישראל עקב הקורונה. כבר היום צופה בנק ישראל כי החוב הציבורי יסתכם ב-2020 בכ-74% תמ"ג וכי הגירעון יגיע לכ-11.5% תמ"ג.¹⁴ זאת, על בסיס הפגיעה הכלכלית של מגפת הקורונה. אם יתווסף לכך משבר כלכלי בעקבות עימות ישראלי-פלסטיני, המספרים יהיו גרועים בהרבה ואיתם גם הפגיעה בשירותים החברתיים.

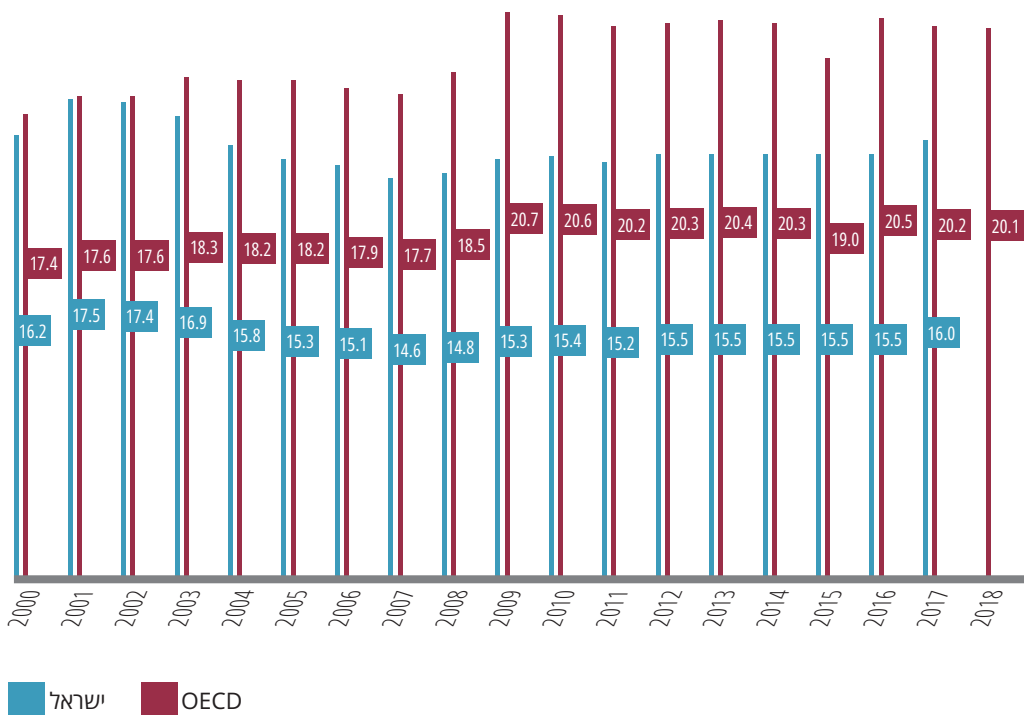
12 סבירסקי, ש' (2005). מחיר היוהרה. תל אביב: הוצאת מפה. עמ' 126-127.
13 משרד האוצר. החשב הכללי. הדוח השנתי של היחידה לניהול החוב באגף החשב הכללי. שנים שונות.
14 בנק ישראל (25 במאי 2020). התחזית המקרו כלכלית של חטיבת המחקר. הודעה לעיתונות.

ה צנע התקציבי הוביל לירידה מהירה של החוב הציבורי, מ-104.9% בשנת 2004 בימי האינתיפאדה השנייה ל-60% ב-2019.⁵¹ חוב ציבורי קטן נושא מסר מרגיע למשקיעים, אך מצמצם את יכולת המדינה להשקיע בחינוך, בריאות, שיכון ובטחון סוציאלי.

ההוצאה החברתית של ממשלת ישראל היא אחת הנמוכות בארצות ה-OECD. בשנת 2001, ערב הנהגת מדיניות הצנע התקציבי, עמדה ההוצאה החברתית בישראל על 17.6% התמ"ג - שיעור זהה לזה של הממוצע בארצות ה-OECD. ב-2007, בעקבות הנהגת מדיניות הצנע התקציבי ירד היקפה של ההוצאה החברתית בישראל לשפל של 14.6% מהתמ"ג.

לאחר מכן עלה השיעור מעט, אך פחות משיעור הגידול בארצות ה-OECD. התוצאה היא פער הרחוק מסגירה בין ישראל לחברותיה בארגון ה-OECD.

הוצאה חברתית כאחוז מהתמ"ג, ישראל וארצות ה-OECD, 2000-2018

הערות:

1. ההוצאה החברתית כוללת את המרכיבים הבאים: העברות (קצבאות, מס הכנסה שלילי) והוצאה על שירותים בעין המסופקים על ידי הממשלה והרשויות המקומיות בתחומי חינוך, בריאות, רווחה, תעסוקה, שיכון.
 2. הנתון האחרון לישראל הוא לשנת 2017.
- מקור: OECD (2020), Social spending (indicator). doi: 10.1787/7497563b-en (Accessed on 07 May 2020)

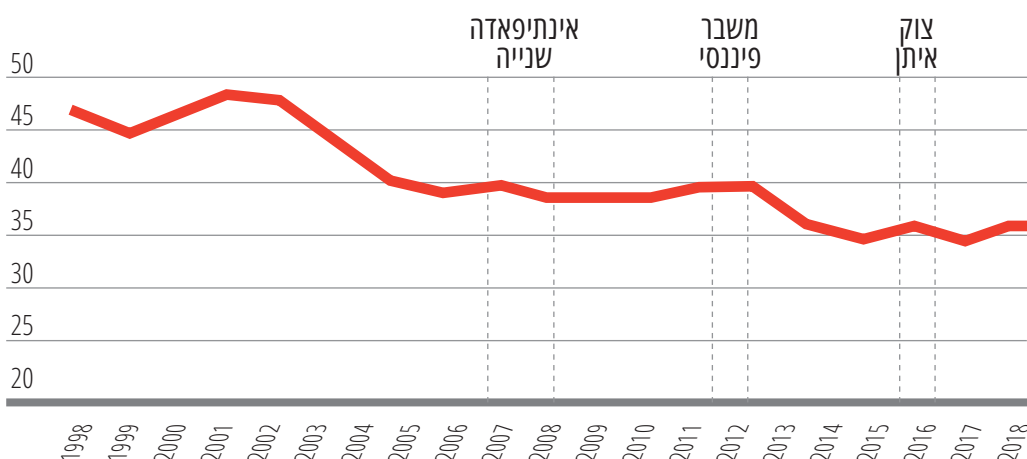
51 חוב ציבורי כולל רשויות מקומיות. משרד האוצר. החשב הכללי. יחידת ניהול החוב, דוח שנתי לשנת 2004; משרד האוצר, הודעה לעיתונות, החשב הכללי פרסם אומדן ראשון של יחס החוב לתוצר בשנת 2019, 20.1.2020. בשנת 2019, הממשלה חרגה מיעד הגרעון והוא עמד על 3.7% מהתוצר.

פגיעתה העיקרית של מדיניות הצנע התקציבי היתה ברשת הביטחון הסוציאלי. הדבר נעשה בשתי דרכים: האחת, שחיקה ארוכת טווח של כמעט כל הקצבאות והשנייה, שינוי שיטת העדכון של הקצבאות, מעדכון על פי השכר הממוצע במשק לעדכון על פי מדד המחירים לצרכן – שעולה פחות מן השכר הממוצע.

כפי שכתבה על כך אסתר טולדנו מן המוסד לביטוח לאומי, "בשנים 2002–2003 החליטה הממשלה על מפנה של ממש במדיניותה החברתית... תפיסות שהיו נטועות עמוק בבסיס מדיניות הרווחה שהתגבשה במשך שניים ושלושה עשורים, כמו שמירה על רמת החיים של מקבלי הקצבאות ביחס לזו של כלל האוכלוסייה – נזנחו בחטף... המדיניות החדשה נקבה ככברה את רשת הביטחון הסוציאלי ומחקה הישגים רבי שנים"¹⁶. רשת הביטחון הסוציאלי, שנועדה לחלץ משפחות מעוני, אינה עומדת כיום במשימה: אם ערב האינתיפאדה השנייה היא הצליחה לחלץ מעוני כ-47% מן המשפחות שרמת ההכנסה שלהן מעבודה הציבה אותן מתחת לקו העוני, הרי שב-2018 היא הצליחה לחלץ רק כ-35% מהמשפחות הללו.

בשנים האחרונות נרשם שיפור מה בחלק מן הקצבאות. על רקע המשבר הכלכלי שיצרה הקורונה, שפוגע במיוחד בבעלי הכנסות נמוכות¹⁷, סיפוח שיתפתח לעימות אלים עלול למנוע אפשרות לסייע לנפגע המשבר ולהתמודד עם העמקת העוני הצפויה גם כך.

השפעת תשלומי העברה ומסים על הפחתת העוני, 1998–2018 (באחוזים)

מקור: המוסד לביטוח לאומי. דוח ממדי העוני ואי השוויון. שנים שונות.

16 המוסד לביטוח לאומי. סקירה שנתית 2004. ירושלים.

17 בנק ישראל. (7 ביוני 2020). ניתוח מיוחד של חטיבת המחקר בבנק ישראל: ניתוח הפגיעה בתעסוקה של משקי בית בעקבות הקורונה והשפעת החזרה ההדרגתית של המשק לפעילות. הודעה לעיתונות.

המשק הישראלי הוא משק מוטה ייצוא. כשליש מן התוצר שלנו מופנה לייצוא. הנתח הגדול ביותר מופנה לאירופה: ב-2019, 43%. 36% יועדו למדינות האיחוד האירופי ועוד 7% למדינות אירופאיות שאינן חברות באיחוד.⁸¹ בעשור האחרון (2009-2019) חל גידול של 5% ביצוא למדינות האיחוד האירופי, בעוד שהיצוא לשותפת הסחר השנייה בגודלה, צפון אמריקה, ירד מ-37% בשנת 2009 ל-27% בשנת 2019.

כידוע, האיחוד האירופי מסתייג ממדיניות ההתנחלויות ותומך בכינון מדינה פלסטינית. בדיון שערכו שרי החוץ של מדינות האיחוד האירופי ב-15 למאי השנה, נדונו תגובות אפשריות לסיפוח ישראלי של ההתנחלויות בגיבוי ארה"ב. בפגישה דרשו כמה מדינות כי הארגון יחל במיפוי פרויקטים משותפים עם ישראל שעלולים להינזק מצעדים חד-צדדיים המנוגדים לחוק הבינלאומי.

סנקציות שעלול להטיל האיחוד האירופי או חלק ממדינות אירופה על סחר עם ישראל יפגעו בכלכלת ישראל. אמנם, ישראל עשתה מאמצים רבים לגוון את יעדי הייצוא שלה ואף נחלה הצלחות, בעיקר באסיה, מה שהגדיל ב-4% בעשור האחרון, את נתח הייצוא המופנה ליבשת זו ל-22%. אך התלות בייצוא לאירופה עדיין גדולה.

ב-10 ביוני השנה ביקר בישראל שר החוץ הגרמני, ולפי פרסומים בתקשורת המסר העיקרי שהשמיע באוזני מארחיו הוא התנגדות למהלך של סיפוח ואזהרה מסנקציות שמקדמות חלק ממדינות האיחוד האירופי.

18 <https://www.gov.il/he/departments/news/2010s-israeli-export-summary> ;
משרד הכלכלה 30.12.2019 סחר חוץ 2009-2019.

סיפוח עלול לסכן את המשך שיתוף הפעולה של ישראל עם האיחוד האירופי ומדינות נבחרות בתוכו, בנושאי מחקר ופיתוח.

מאז 1996 ישראל שותפה לסדרה של פרויקטים אירופאים רב-מדינתיים בתחום המחקר והפיתוח. שותפות זו מהווה מנוע צמיחה לתעשייה ולחדשנות בישראל והיא חיונית לאקדמיה הישראלית. שיתוף פעולה זה מתבסס על הצהרת אסן משנת 1994 בדבר שדרוג היחסים הכלכליים בין ישראל לאיחוד האירופי, בעקבות הסכמי אוסלו.

לתכנית הנוכחית, Horizon 2020, המסתיימת השנה, הצטרפה ישראל בשנת 2014 על אף שהיא מכילה החרגה של שטחי יש"ע, הגולן ומזרח ירושלים. לכך קדם מאמץ דיפלומטי ניכר, שביטא את הרצון המשותף של האקדמיה והתעשייה בישראל להיות חלק מתכנית המו"פ (מחקר ופיתוח) המובילה של אירופה, שבה הצליחה ישראל במהלך השנים לזכות במעמד מכובד ולהיות אחת השותפות המשמעותיות. למעשה, זו אחת התכניות האירופיות שבה יש לישראל מעמד שווה ליתר מדינות אירופה, אף שאינה חברה באיחוד האירופי.

תכנית "Horizon 2020" היא תוכנית המו"פ השמינית של אירופה, עם תקציב של 77 מיליארד אירו שנפרש על פני שבע שנים. ישראל משלמת לקופת התוכנית כמיליארד אירו ומקבלת החזר במסגרת תמיכה הניתנת לפרויקטים השונים, בהיקף של כ-1.5 מיליארד אירו. התוכנית הפכה לאחד ממנועי הצמיחה של תעשיית המו"פ הישראלית ושל המחקר הבסיסי במוסדות האקדמיים. מלבד כסף היא מעניקה אפשרויות לשיתוף פעולה עם חברות ומוסדות מחקר אירופאיים וגם קשרים ישירים לשוק היעד האירופי לשיווק המוצרים והטכנולוגיות. ישראל היא חברה נלווית בתוכנית, בדומה לשווייץ ונורבגיה, שאינן מדינות חברות באיחוד האירופי.

מהלך של סיפוח מאיים על מעמדם הבינלאומי של המדע והמחקר הישראליים.

צמיחה

דירוג
אשראי

תיירות

אבטלה

דמי
אבטלה

צנע
תקציבי

צמצום
ההוצאה
החברתית

רשת
הביטחון
הסוציאלי

סחר חוץ

שיתוף
פעולה מדעי
בינלאומי

